

Stan wojenny i rządy Wojciecha Jaruzelskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film + Sprawdź się](#)

- Dla nauczyciela

Bibliografia:

- Źródło: *Dz.U. 1981 nr 29 poz. 154*. Cytat za:
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19810290154>.

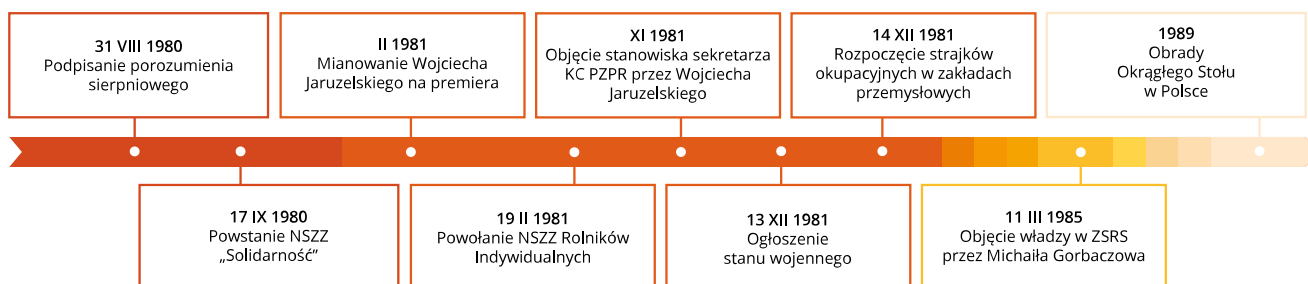

Stan wojenny i rządy Wojciecha Jaruzelskiego

Gen. Wojciech Jaruzelski przygotowuje się w studiu telewizyjnym do odczytania przemówienia informującego o wprowadzeniu stanu wojennego. Warszawa, 13 grudnia 1981 roku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W 1981 roku dotychczasowy minister obrony narodowej, Wojciech Jaruzelski, został jednocześnie premierem, a następnie – także I sekretarzem KC PZPR. Najważniejsze stanowiska w państwie znalazły się zatem w rękach jednego człowieka – i to wojskowego. Choć to PZPR była oficjalnie formacją rządzącą, generał Jaruzelski stał się faktycznie dyktatorem. Był to także sygnał, że władza szykuje się do rozprawy z „Solidarnością”.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, dlaczego wprowadzono stan wojenny.
- Scharakteryzujesz, jak wyglądało życie w stanie wojennym.

- Wymienisz przyczyny kryzysu, w jakim znalazła się gospodarka PRL w czasie stanu wojennego.

Stan wojenny i rządy Jaruzelskiego

Kadr z wystąpienia telewizyjnego Wojciecha Jaruzelskiego, 13 grudnia 1981 roku. Tego dnia w radiu i telewizji można było tylko usłyszeć i obejrzeć przemówienie gen. Jaruzelskiego o wprowadzeniu stanu wojennego i wyselekcjonowane informacje. Spikerzy telewizyjni występowali w mundurach wojskowych.

Wyjaśnij, jaką rolę w wydarzeniach przeznaczono mediom. Zastanów się, czy w dzisiejszych czasach możliwe byłoby takie całkowite odcięcie społeczeństwa od informacji.

Źródło: Wikipedia.org, domena publiczna.

W nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. władzę przejęła Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (**WRON**), a 13 grudnia na terenie całego kraju wprowadzono **stan wojenny**. Poinformował o tym gen. Wojciech Jaruzelski w wystąpieniu radiowo-telewizyjnym. Zawieszono działalność wszystkich instytucji i stowarzyszeń, w tym „**Solidarności**”, przerwano zajęcia w szkołach (do 3 stycznia 1982 r.), wyłączono telefony, wstrzymano nadawanie audycji radiowych i telewizyjnych (poza komunikatem o stanie wojennym). Wprowadzono godzinę milicyjną i ograniczono możliwości swobodnego poruszania się po kraju. Zawieszono większość praw obywatelskich, wprowadzono cenzurę korespondencji, a po uruchomieniu linii telefonicznych podsłuchiowano prywatne rozmowy.

Zakłady pracy zostały zmilitaryzowane, czyli ich pracownicy traktowani byli jak żołnierze w jednostce wojskowej i podlegali prawu wojskowemu. Szczególne **represje** dotknęły działaczy „Solidarności”, których większość aresztowano i **internowano** w tzw. ośrodkach odosobnienia. Były to zwykle areszty bądź więzienia, w których często umieszczano ich wraz z pospolitymi przestępcami. Tylko nielicznym udało się uciec i przez dłuższy czas ukrywać. Łącznie na początku stanu wojennego internowano prawie 3 tys. osób.

Mimo groźących surowych kar wiele zakładów pracy w proteście przeciwko bezprawnemu wprowadzeniu stanu wojennego już 14 grudnia 1981 r. rozpoczęło strajki. Władze komunistyczne tłumili je wyjątkowo ostro, często przy użyciu czołgów i gazu łzawiącego. Strajkujących dotkliwie bito i brutalnie przesłuchiowano w aresztach. Do tragicznych wydarzeń doszło w kopalni „Wujek” w Katowicach. Wskutek użycia ostrej amunicji zginęło wówczas dziewięciu strajkujących górników, a kilkudziesięciu odniosło rany. Pacyfikacja „Wujka” pokazała społeczeństwu, że komuniści są gotowi na wszystko i że sytuacja jest porównywalna z wydarzeniami na Węgrzech w 1956 i w Czechosłowacji w 1968 roku. Teraz

jednak z interwencją przeciwko narodowi wystąpiła własna władza, bez udziału Związku Sowieckiego i Układu Warszawskiego.

Pacyfikacja kopalni „Wujek”, 16 grudnia 1981 r. Górnicy z kopalni „Wujek” rozpoczęli strajk okupacyjny tuż po ogłoszeniu stanu wojennego. Strajki w sąsiednich kopalniach zostały rozpędzone już 14 i 15 grudnia, pacyfikację „Wujka” przeprowadzono następnego dnia. Problem odpowiedzialności za ofiary śmiertelne pominięto, a sprawa została wyciszona. Na wskazanie i ukaranie winnych trzeba było czekać ponad 25 lat. Dopiero proces z 2007 r. zakończył się wyrokiem skazującym bezpośrednich uczestników pacyfikacji, nie ukarano jednak osób podejmujących wtedy decyzje.

Zastanów się, dlaczego przez tyle lat były problemy z ukaraniem winnych.

Źródło: dostępny w internecie: <https://dzieje.pl/aktualnosci/akta-dotyczace-pacyfikacji-kopalni-wujek-trafily-do-archiwum-ipn>, tylko do użytku edukacyjnego.

Ciekawostka

ZOMO, czyli Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej, były specjalną formacją Milicji Obywatelskiej używaną do siłowego rozbijania manifestacji. Zorganizowano je na wzór wojskowy (zomowcy byli skoszarowani) i wyposażono w transportery opancerzone, broń palną i gazową. ZOMO stało się symbolem reżimu opartego na strachu i przemocy. Znienawidzona formacja była obiektem drwin społeczeństwa: na koncertach popularnego zespołu rockowego Perfect młodzież zmieniała słowa refrenu piosenki „Chcemy być sobą” na „Chcemy bić ZOMO”, ironicznie odwołując się do języka komunistycznej nowomowy; ZOMO powszechnie nazywano także bijącym sercem partii.

Funkcjonariusze ZOMO w bojowym rynsztunku, Łódź, grudzień 1981 roku.

Źródło: IPN, dostępny w internecie: ipn.gov.pl [dostęp 16.02.2022 r.], tylko do użytku edukacyjnego.

Sterroryzowani Polacy znaleźli jednak także inne sposoby na okazanie sprzeciwu niż tylko strajki. W krótkim czasie powstały podziemne struktury „Solidarności”. Pierwszoplanową ich działalnością stało się na początek niesienie pomocy – materialnej i duchowej – internowanym i ich rodzinom, w czym duże wsparcie okazał Kościół katolicki. Organizowano zbiórki żywności i ubrań, kościelne lokale służyły za magazyny, punkty kontaktowe opozycji, miejsca, w których można było ukryć się lub znaleźć pocieszenie. Podziemna „Solidarność” prowadziła także akcje informacyjną. Na powielaczach domowej konstrukcji drukowano ulotki, gazetki i plakaty. Z inicjatywy Zofii i Zbigniewa Romaszewskich zaczęło nadawać Radio „Solidarność”, niektóre jego audycje mogły zagłuszać oficjalny „Dziennik Telewizyjny”. W rezultacie widzowie widzieli obraz propagandowego programu, a słyszeli głos podziemnej radiostacji. Kwitło życie konspiracyjne, które przypominało nieco państwo podziemne z czasów okupacji : wychodziła podziemna prasa, ukazywały się książki i działała poczta.

Demokratyczne państwa zachodnie potępiły stan wojenny w Polsce, a część z nich wprowadziła sankcje gospodarcze wobec PRL.

Milicjanci podczas kontroli drogowej w czasie stanu wojennego, zima 1981/1982. Milicja i wojsko kontrolowały dokumenty obywateli, pilnowały też, żeby bez zezwolenia nie wychodzić z domów po godzinie milicyjnej. Wyjaśnij, jaki był cel takich kontroli i godziny milicyjnej. Jak uzasadniały to władze, a jakie mogły mieć prawdziwe intencje?

Źródło: IPN, dostępny w internecie: ipn.gov.pl [dostęp 16.02.2022 r.], tylko do użytku edukacyjnego.

W połowie 1982 r. władze złagodziły represje. Zwalniano też aresztowanych działaczy „Solidarności”, zniesiono godzinę milicyjną i ogłoszono amnestię dla więźniów politycznych. W dniu 22 lipca 1983 r. stan wojenny zniesiono. Opozycja wciąż jednak działała, a znaczącym wsparciem było dla niej przyznanie w październiku 1983 r. pokojowej Nagrody Nobla Lechowi Wałęsie.

Ciekawostka

W 1984 r. opinię publiczną w Polsce i na świecie poruszyła wiadomość o zamordowaniu przez oficerów [Służby Bezpieczeństwa](#) księdza Jerzego Popiełuszki, kapelana „Solidarności”, bardzo zaangażowanego w obronę związku. Odprawiane przez niego msze za ojczyznę w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie ściągały tłumy wiernych. Mordercy kapłana zostali osądzeni, podczas procesu nie ujawniono jednak wszystkich okoliczności zbrodni i mocodawców. Była to jedna z ostatnich prób podjętych przez władze komunistyczne w celu zastraszenia działaczy opozycyjnych i Kościoła.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D9dopLzlj>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Stan Wojenny i rządy Jaruzelskiego.

Najważniejsze wydarzenia

Najważniejsze postacie

domena publiczna, Wikimedia Commons

Wojciech Jaruzelski (06.07.1923 r. – 25.05.2014 r.) - działacz komunistyczny, generał armii Ludowego Wojska Polskiego, Przewodniczący Rady Państwa w PRL, Prezydent PRL i RP, stał na czele WRON, która była odpowiedzialna za wprowadzenie stanu wojennego w Polsce i sprawowała w tym okresie faktyczną władzę w państwie.

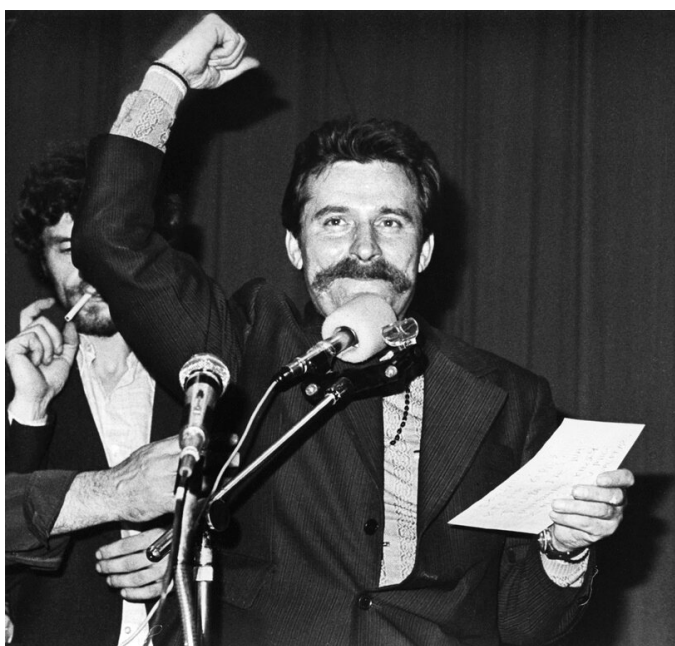
2

domena publiczna, Wikimedia Commons

Czesław Kiszczak (19.10.1925 r. – 05.11.2015 r.) - polski działacz komunistyczny, generał armii Ludowego Wojska Polskiego, członek WRON, Minister Spraw Wewnętrznych w okresie 1981-1990 .

3

CC BY-SA 3.0, Giedymin Jabłoński, Wikimedia Commons

Lech Wałęsa (ur. 29.09.1943 r.) - polski działacz związkowy i jeden z czołowych polityków opozycyjnych wobec władzy komunistycznej, współzałożyciel NSZZ Solidarność, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1990-1995, Laureat Pokojowej Nagrody Nobla. Według Instytutu Pamięi Narodowej w pierwszej połowie lat 70. współpracował ze Służbą Bezpieczeństwa PRL.

Słownik

internowanie

(z łac. *internus* – wewnętrzny) przymusowe umieszczanie w odosobnieniu osób uważanych ze względów politycznych za niebezpieczne dla państwa

NSZZ „Solidarność”

(Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”) ogólnopolski związek zawodowy powstały 31 sierpnia 1980 r., by bronić praw pracowników w PRL; z czasem stał się jednym z głównych ośrodków opozycji przeciwko władzy komunistycznej; pierwszym liderem i przewodniczącym był Lech Wałęsa

Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR)

partia komunistyczna utworzona w 1948 r. z połączenia Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej; sprawowała rządy w PRL w latach 1948–1989; jej najważniejszym organem kierowniczym był Komitet Centralny (KC)

represje

surowy środek stosowany w celu wymuszenia pewnego zachowania lub jako forma odwetu

SB (Służba Bezpieczeństwa)

organ bezpieczeństwa państwa będący częścią struktury Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, działający w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1956–1989, powołany m.in. do zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego kraju. Działania SB polegały przede wszystkim na ochronie systemu komunistycznego poprzez kontrolowanie i przenikanie jej członków do wszystkich struktur życia społecznego w Polsce. Służba Bezpieczeństwa brała udział w zwalczaniu opozycji, represjach wobec uczestników demonstracji i strajków, jej funkcjonariusze często działali z naruszeniem prawa PRL, łamali prawa człowieka oraz stosowali tortury

stan wojenny

jeden ze stanów nadzwyczajnych wynikający z zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, polegający na przejściu administracji przez wojsko; sytuacja prawna polegająca na ograniczeniu praw i wolności obywatelskich; w Polsce obowiązywał od 13 grudnia 1981 do 22 lipca 1983 r. (zawieszony od 31.12. 1982 r.)

Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (WRON)

organ administrujący Polską w czasie stanu wojennego; powstał w nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r., a rozwiązał się 21 lipca 1983; kierowany przez gen. Wojciecha Jaruzelskiego WRON miał charakter pozakonstytucyjny

Słowa kluczowe

ZOMO, stan wojenny, Solidarność, WRON, Wojciech Jaruzelski, Lech Wałęsa, represje, sankcje gospodarcze, Polska w latach 1981–1989, komunizm w Polsce

Bibliografia

W. Kot, *PRL. Polskie dekady. Kronika naszych czasów 1950–1990*, Poznań 2001.

W. Roszkowski, *Historia Polski 1914–1991*, PWN, Warszawa 1992.

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, PWN, Warszawa 2010.

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookami i wykonaj kolejne polecenia.

Źródło: G. Méréfik, *Noc generała*, Warszawa 1989.

Źródło: Konstytucja PRL z 1952r., Dz.U. 1976 nr 7 poz. 36.

Polecenie 2

Przedstaw, jak WRON uzasadniała konieczność wprowadzenia stanu wojennego.

Polecenie 3

Ustosunkuj się do dyskusji nad celowością wprowadzenia stanu wojennego w Polsce w 1981 roku. Odpowiedz, czy jego wprowadzenie było koniecznością? Uzasadnij swoje stanowisko.

Polecenie 4

W grudniu 1981 r. trwała sesja Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Oceń, czy w świetle tego faktu wprowadzenie stanu wojennego przez Radę Państwa było zgodne z obowiązującą w PRL-u konstytucją.

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj kolejne polecenia.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18KHE4KN>

Film przedstawiający stan wojenny i rządy Jaruzelskiego.

Polecenie 2

Przedstaw genezę ekspansji władzy wojskowej, o której mówi ekspert. Opisz, czym się ona objawiała?

Polecenie 3

Wymień przyczyny kryzysu, w jakim znalazła się gospodarka PRL w czasie stanu wojennego. Odpowiedz na pytanie, w jaki sposób rząd starał się sobie z nim radzić?

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18KHE4KN>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem „Solidarność” i związki zawodowe w latach osiemdziesiątych.

Polecenie 4

Opisz stosunek Kościoła do zdelegalizowanej w 1982 r. „Solidarności”.

Polecenie 5

Wyjaśnij, czym przejawiała się polityka równoważenia sił, którą w latach 80. prowadził gen. Wojciech Jaruzelski.

Ćwiczenie 1

Wymień najważniejsze ograniczenia i represje, jakie nakładał na społeczeństwo stan wojenny

Ćwiczenie 2

Przedstaw najważniejsze problemy gospodarcze lat 80.

Ćwiczenie 3

Na podstawie zamieszczonego poniżej fragmentu dekretu o stanie wojennym z 12 grudnia 1981 r. udowodnij, że był on wymierzony w NSZZ „Solidarność”. Odpowiedź uzasadnij.

” Dz.U. 1981 nr 29 poz. 154

Art. 14.

1. Zawiesza się prawo do strajków i akcji protestacyjnych.
2. Udział w strajku stanowi ciężkie naruszenie przez pracownika podstawowych obowiązków pracowniczych, a organizowanie lub kierowanie strajkiem lub akcją protestacyjną może być uznane za spowodowanie poważnego zakłócenia w funkcjonowaniu gospodarki narodowej.

Źródło: *Dz.U. 1981 nr 29 poz. 154*. Cytat za: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19810290154>.

Ćwiczenie 4

Przyjrzyj się zamieszczonej niżej karykaturze przedstawiającej Jana Pawła II oraz generała Jaruzelskiego w czasie pielgrzymki papieskiej do Polski w 1983 r., a następnie zinterpretuj ją.

Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, red. M. Sobańska-Bondaruk, S. Lenard, Warszawa 1998, s. 415

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Stan wojenny i rządy Wojciecha Jaruzelskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń:

1) wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego specyfikę oraz społeczne, gospodarcze i polityczne skutki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- omawia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego w Polsce;
- wyjaśnia, jak wyglądało życie Polaków w stanie wojennym;
- wymienia przyczyny kryzysu, w jakim znalazła się gospodarka PRL w czasie stanu wojennego;
- przedstawia politykę równoważenia sił, którą w latach 80. prowadził gen. Wojciech Jaruzelski.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Stan wojenny i rządy Jaruzelskiego”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat lekcji, nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”. Omawia planowany przebieg lekcji.
2. Raport z przygotowań. Zalogowany na platformie nauczyciel, przy użyciu raportu, kontroluje przygotowanie uczniów do lekcji: weryfikuje, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca, aby uczniowie w parach opracowali mapy myśli związane z tematem. Wybrana osoba z danej pary przedstawia przygotowane propozycje, a ochotnik zapisuje je na tablicy. Pozostali uczniowie się do nich odnoszą i uzupełniają je o swoje propozycje.

Faza realizacyjna:

1. Praca z pierwszym multimedium („Audiobook”). Nauczyciel wprowadza uczniów w treść polecenia nr 2 „Przedstaw, jak WRON uzasadniała konieczność wprowadzenia

stanu wojennego”. Uczniowie wykonują je w parach, a następnie porównują swoje rozwiązanie z innym zespołem, omawiając kolejno wykonane kroki. Następnie wybrana dwójka uczniowska prezentuje swoją propozycję odpowiedzi, pozostali uczniowie odnoszą się do niej. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie 4, oceniając, czy w świetle trwającej sesji sejmu wprowadzenie stanu wojennego przez Radę Państwa było zgodne z obowiązującą w PRL-u konstytucją.

2. Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”). Nauczyciel prezentuje pierwszy z filmów. Tym razem uczniowie pracują w grupach 4-osobowych, przygotowując odpowiedź na polecenie nr 3 „Wymień przyczyny kryzysu, w jakim znalazła się gospodarka PRL w czasie stanu wojennego. W jaki sposób rząd starał się sobie z nim radzić?”. Po wyznaczonym czasie wybrane grupy odczytują swoje odpowiedzi na forum. Inni uczniowie uzupełniają ich wypowiedzi. Następnie uczniowie zapoznają się z drugim filmem i we wspomniany sposób wykonują polecenie nr 5 – wyjaśniają, czym przejawiała się polityka równoważenia sił, którą w latach 80. prowadził gen. Wojciech Jaruzelski. Nauczyciel pilnuje porządku pracy i udziela uczniom informacji zwrotnej.
3. Prowadzący zadaje uczniom pytanie: Czy wprowadzenie stanu wojennego w Polsce w 1981 roku było uzasadnione? Czy było koniecznością? Uczniowie przedstawiają swoje propozycje odpowiedzi wraz z argumentacją. Nauczyciel dokonuje słownej oceny pracy klasy w trakcie zajęć.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji „Stan wojenny i rządy Jaruzelskiego” i inicjuje krótką rozmowę. Czego uczniowie się nauczyli? Co było dla nich trudne? Na koniec poleca chętnemu uczniowi podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.
2. Na zakończenie prowadzący omawia przebieg zajęć i dokonuje oceny pracy uczniowskich grup.

Praca domowa:

1. Wróć do materiałów filmowych z sekcji „Film + Sprawdź się” i wykonaj polecenia nr 1 i 4.
2. Wykonaj ćwiczenie 3 z sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

W. Kot, *PRL. Polskie dekady. Kronika naszych czasów 1950–1990*, Poznań 2001.

W. Roszkowski, *Historia Polski 1914–1991*, PWN, Warszawa 1992.

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, PWN, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z informacjami zawartymi w audiobooku oraz nagraniach filmowych. Wówczas nauczyciel może polecić uczniom, aby przygotowali na ich podstawie prezentacje dotyczące stanu wojennego i rządów gen. Jaruzelskiego, które przedstawią w fazie realizacyjnej.